

Duża nowelizacja KPC - druk sejmowy nr 3137

SSR dr Łukasz Zamojski
Katowice, 23.11.2019 r.

Zmiana dotycząca zastrzeżenia do protokołu

Zmieniono **art. 162 § 1 k.p.c.** - strona powinna zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu. Zastrzeżenie można zgłosić najpóźniej na kolejnym posiedzeniu.

§ 2. Stronie zastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, która zastrzeżenia nie zgłosiła, nie przysługuje prawo powoływania się na to uchybienie w dalszym toku postępowania. Skutku tego nie niweczy wypowiedzenie lub cofnięcie pełnomocnictwa.

§ 3. Przepisu § 2 nie stosuje się, gdy chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu lub gdy strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy.

Zmiana polega na wyłączeniu stosowania przepisu w stosunku do stron niereprezentowanych przez profesjonalnych pełnomocników.

Dodatkowo w nowym brzmieniu niezależnie od obecności strony na rozprawie / posiedzeniu pozwala złożyć zastrzeżenie dopiero na kolejnym posiedzeniu. Powstaje pytanie co w sytuacji, gdy rozprawa jest ostatnia i na niej sąd wydaje wyrok?

Czy taka regulacja pozwala na podnoszenie zarzutów w apelacji bez złożenia na ostatniej rozprawie zastrzeżenia? Z dotychczasowego orzecznictwa wynika, że kolejnym posiedzeniem sądu jest ewentualnie posiedzenie wyznaczone na publikację orzeczenia.

Zmiany w zakresie zawieszenia i umorzenia postępowania

Zgodnie z **art. 178¹ k.p.c.** w postanowieniu o zawieszeniu postępowania wskazuje się przepis ustawy stanowiący podstawę prawną rozstrzygnięcia. Usankcjonowano w ten sposób dotychczasową praktykę wielu sądów podawania podstawy prawnej zawieszenia w sentencji postanowienia po to by łatwo ustalić co było podstawą zawieszenia i kiedy może dojść do umorzenia.

Wprowadzono nowe terminy umorzenia postępowania zawieszzonego (zmiana obowiązuje od 21.8.2019 r.):

- a) z przyczyny wskazanej w art. 174 § 1 pkt 2 po upływie dwóch lat od daty postanowienia o zawieszeniu postępowania,
- b) z przyczyny wskazanej w art. 177 § 1 pkt 5 i 6 po upływie 3 m-cy.

W tym zakresie należy pamiętać o przepisach przejściowych (art. 9 ust. 5 pkt 1 i 2 nowelizacji).

Zmieniono regulację **art. 182 § 2 k.p.c.** dotyczącą skutków umorzenia. Umorzenie postępowania zawieszzonego w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa ponownego wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa. **Skutki te wywołuje jednak pozew wniesiony w sprawie, w której postępowanie umorzono na podstawie § 1 pkt 3 (brak w składzie organów jednostki organizacyjnej uniemożliwiający jej działanie).**

Zmiana art. 200 k.p.c.

Art. 200 § 1¹ k.p.c., swoją właściwość sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.

§ 1² Jednakże niewłaściwość dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

§ 1³ Przepisy § 1¹ i 1² nie uchybiają przepisowi art. 15.

§ 1⁴ Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaże sprawę sądowi właściwemu.

Zmiana art. 200 k.p.c.

Proponowana regulacja oznacza, że w sprawach w których dopuszczalne jest określenie właściwości miejscowej sądu w umowie, sąd może sam z urzędu przekazać sprawę sądowi właściwemu nie czekając na zarzut strony pozwanej co do niewłaściwości sądu. Działanie z urzędu jest możliwe tylko do czasu doręczenia odpisu pozwu. Odpowiednio zmieniono również art. 202 k.p.c.

Oznacza to praktycznie koniec swobodnego wyboru sądu przez powoda wygodnego dla niego, a obranego często z dala od miejsca zamieszkania / siedziby pozwanego.

Do tej pory często zdarzało się, że tzw. multipowodowie (np. fundusze skupujące wierzytelności) obierali dogodny dla siebie sąd często w niewielkiej miejscowości z niewielkim wpływem spraw po to by załatwić sprawę szybciej niż w sądzie właściwości ogólnej.

Regulacja zarzutu potrącenia

Wprowadzono nowy art. 203¹ § 1 k.p.c.: podstawą zarzutu potrącenia może być tylko wierzytelność pozwanego **z tego samego stosunku prawnego** co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność pozwanego jest niesporna lub uprawdopodobniona dokumentem nie pochodzącym wyłącznie od pozwanego.

§ 2. Pozwany może podnieść zarzut potrącenia nie później niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy albo w terminie dwóch tygodni od dnia, gdy jego wierzytelność stała się wymagalna.

§ 3. Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. Do pisma tego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące pozwu, z wyjątkiem opłat.

Regulacja zarzutu potrącenia

Oczywiście w omawianym przepisie chodzi tylko o procesowy zarzut potrącenia co nie ma nic wspólnego z materialnoprawnym oświadczeniem o potrąceniu na mocy art. 498 § 1 k.c.

Wprowadzenie ogólnej procesowej definicji zarzutu potrącenia łączy się z usunięciem dotychczasowych regulacji szczególnych w tym zakresie np. art. 493 § 3 k.p.c. oraz art. 505⁴ § 2 k.p.c. Oznacza to, że we wszystkich postępowaniach odrębnych zastosowanie znajdzie przepis ogólny o procesowym zarzucie potrącenia (w tym również w nowym postępowaniu w sprawach gospodarczych).

Ustawodawca zastosował w art. 203¹ § 1 k.p.c. ograniczenie:

1. przedmiotowe,
2. czasowe,
3. co do formy zgłoszenia zarzutu potrącenia.

Regulacja zarzutu potrącenia

Ograniczenie przedmiotowe. Zarzut potrącenia może dotyczyć jednej z dwóch rodzajów wierzytelności pozwanego:

- 1.wierzytelności z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda tj. z tej samej umowy, na której opiera roszczenie powód np. z tytułu kary umownej ujętej w umowie o roboty budowlane, na podstawie której powód domaga się zapłaty,
- 2.innej wierzytelności pozwanego niespornej lub uprawdopodobnionej dokumentem nie pochodzącym wyłącznie od pozwanego.

Regulacja zarzutu potrącenia

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że to **ograniczenie przedmiotowe pozwoli uniknąć poszerzania procesu o badanie stosunków prawnych zupełnie nie związanych z tym stosunkiem prawnym, z którego powód wywodzi swe roszczenia i który stanowi zasadniczy przedmiot rozpoznania w procesie.**

Zgłoszenie zarzutu opartego na wierzytelności nie spełniającej żadnego z tych wymagań będzie powodować **bezskuteczność zarzutu** i jego nieuwzględnieniem w rozstrzygnięciu.

Nadal będzie możliwe zgłaszanie zarzutu potrącenia jako zarzutu ewentualnego – co oznacza brak uznania roszczenia powoda dochodzonego w sprawie.

Usunięto zawarty w pierwotnym projekcie ustawy zapis, że „zarzut potrącenia jest dopuszczalny tylko w zakresie, w którym istnienie wierzytelności dochodzonej przez powoda jest niesporne”.

Regulacja zarzutu potrącenia

Wierzytelnością niesporną będzie wierzytelność uznana przez powoda – chodzi zarówno o uznanie właściwe jak i niewłaściwe.

Powstaje wątpliwość czy w trakcie postępowania powód może zakwestionować swoje wcześniejsze uznanie roszczenia skierowanego w procesie do potrącenia?

Wydaje się że nie. Zaprzeczałoby to bowiem intencji ustawodawcy, by nie wprowadzać do procesu dodatkowych wątków ubocznych koniecznych do wyjaśnienia. W takim przypadku sąd musiałby wyjaśniać zasadność uchylenia się od skutków cofnięcia oświadczenia o wcześniejszym uznaniu roszczenia skierowanego do potrącenia np. z powodu wady oświadczenia woli.

Reasumując – jeśli przed procesem, albo w jego trakcie powód uzna roszczenie, to zarzut potrącenia będzie skuteczny choćby dotyczył innego stosunku prawnego niż roszczenie na którym oparte jest powództwo. Wyjątkowo jeśli powód uznał wzajemne roszczenie pozwanego przed procesem i również przed procesem wycofał się z tego uznania zarzut potrącenia oparty na innym stosunku prawnym powinien zostać uznany za bezskuteczny (dotyczy bowiem roszczenia spornego).

Regulacja zarzutu potrącenia

Z kolei w art. 203¹ § 2 k.p.c. ustawodawca wprowadził **ograniczenie czasowe** możliwości podniesienia zarzutu potrącenia.

Pozwany może podnieść zarzut potrącenia:

1. nie później niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy,
2. albo w terminie dwóch tygodni od dnia, gdy jego wierzytelność stała się wymagalna.

Powyższy przepis należy odczytywać w ten sposób, że po upływie prekluzyjnego terminu dopuszczalności złożenia zarzutu potrącenia ewentualne pismo zawierające taki zarzut będzie nie wywoła procesowego skutku potrącenia.

Wskazane terminy mają charakter procesowy i trzeba przyjąć, że termin taki może ulec przywróceniu w trybie art. 169 k.p.c.

Z uwagi na określenie dwutygodniowego terminu od daty wymagalności wierzytelności wzajemnej zarzut potrącenia będzie mógł zostać podniesiony również w postępowaniu apelacyjnym.

Regulacja zarzutu potrącenia

Wymaga rozważenia **czy dopuszczalne jest sztuczne utrzymywanie wierzytelności pozwanego jako jeszcze niewymagalnej???**

Chodzi o sytuację, gdy wierzytelność staje się wymagalna dopiero na skutek czynności wierzyciela np. wezwania do zapłaty, czy wówczas pozwany może przedłużać w czasie wykonanie tej czynności żeby zgłosić zarzut potrącenia w końcowej fazie postępowania?

Wydaje się, że nie – inny był cel wprowadzonego przepisu (należy w drodze analogii odnieść się do art. 120 § 1 k.c.).

Regulacja zarzutu potrącenia

Projektodawcy zwrócili uwagę, że praktyka wskazuje, iż bezpodstawny zarzut potrącenia zazwyczaj bywa konstruowany wówczas, gdy proces już zbliża się ku końcowi, a pozwany nie ma już innych środków obrony. Ta obserwacja uzasadnia ograniczenie zarzutu potrącenia terminem przypadającym we wstępnej fazie procesu.

Skoro zarzut ten dotyczy bezpośrednio zasadności powództwa, to zasadne jest wymaganie, by pozwany zgłosił go najpóźniej przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy.

Odrębnej regulacji wymaga sytuacja, gdy wierzytelność pozwanego stała się wymagalna dopiero w toku procesu.

Projektodawcy stwierdzili, że udzielenie pozwanemu terminu dwóch tygodni do zgłoszenia zarzutu potrącenia opartego na takiej wierzytelności wystarczająco zabezpieczy jego prawa, a jednocześnie nie doprowadzi do nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

Regulacja zarzutu potrącenia

Zarzut potrącenia może zostać podniesiony tylko w piśmie procesowym. **Do pisma tego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące pozwu, z wyjątkiem opłat.**

Nie jest więc możliwe zgłoszenie zarzutu potrącenia ustnie do protokołu.

Podnosząc zarzut potrącenia, pozwany winien go sprecyzować poprzez jednoznaczne określenie wierzytelności, których dotyczy, oraz wskazanie faktów, na których ten zarzut opiera.

Sankcją niedopełnienia tych wymogów będzie zwrot dokumentu zawierającego oświadczenie w trybie art. 130 § 2 k.p.c. po uprzednim wezwaniu do usunięcia braków formalnych pisma zawierającego zarzut potrącenia, lub zwrot pisma pełnomocnika na mocy art. 130^{1a} k.p.c.

Regulacja zarzutu potrącenia

W związku z regulacją dopuszczalności czasowej złożenia zarzutu potrącenia zmieniony został **art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.**, zgodnie z którym dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne, **a także na zarzucie potrącenia.**

W ekspertyzach dotyczących omawianej nowelizacji zwraca się uwagę, że ograniczenie dopuszczalności podniesienia zarzutu potrącenia może faktycznie przyspieszyć rozpoznanie danej sprawy, ale z drugiej strony spowoduje konieczność wytoczenia kolejnego procesu przez pozwanego co ujemnie wpłynie na obciążenie sądów.

Organizacja postępowania

Wprowadzono nowy rozdział o tytule „organizacja postępowania”.

Projektodawcy wskazali, że **efektywne prowadzenie postępowania przed sądem wymaga jego zaplanowania**. Czynności do tego prowadzące można określić mianem organizacji postępowania. Zbieraniu materiału procesowego oraz organizacji postępowania winno służyć postępowanie przygotowawcze.

Zarówno postulaty nauki prawa, jak i doświadczenia praktyki sądów cywilnych ostatnich lat jednoznacznie już wskazują, że dotychczasowe regulacje w tym zakresie wymagają rozwinięcia, a dotychczasowa systematyka wymaga uzupełnienia. Stąd wyodrębnienie instytucji postępowania przygotowawczego w odrębny rozdział „Organizacja postępowania”, który poza organizacją postępowania sensu stricto określa także zasady i sposoby gromadzenia materiału procesowego.

Skutkiem przystąpienia do rozprawy „z marszu” z reguły bywa przewlekłość postępowania spowodowana koniecznością rozpoznawania sprawy na wielu terminach.

Organizacja postępowania

Zapobiec zjawisku przedłużania się rozpoznania sprawy, zdaniem projektodawców, powinna nowa organizacja postępowania przed sądem, oparta na następujących zasadniczych założeniach:

1. postępowanie sądowe podlega planowaniu,
2. podstawą planu jest znajomość stanowisk wszystkich stron (*audiatur et altera pars*),
3. rozprawa jest prowadzona tylko w razie rzeczywistej potrzeby (prawa do sądu nie utożsamia się już z prawem do rozprawy).

Organizacja postępowania

Wśród przepisów rozdziału o organizacji postępowania można wyróżnić dwie grupy norm.

Po pierwsze, przepisy ogólne dotyczące pouczeń stron i zawierające regulacje co do gromadzenia materiału procesowego, w tym przepisy odnoszące się do obiegu pism.

Po drugie, przepisy o posiedzeniu przygotowawczym jego celach, przebiegu, skutkach, a w ramach tego regulacje w zakresie planu rozprawy.

Organizacja postępowania

Zgodnie z treścią **art. 205¹ § 1 k.p.c.** przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i **wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew** w wyznaczonym terminie nie krótszym niż dwa tygodnie. O zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda.

§ 2. Przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew złożonej z uchybieniem terminu.

Z powyższego przepisu wynika, że **wezwanie do złożenia odpowiedzi na pozew jest według nowych przepisów obligatoryjne** (a nie jak dotąd fakultatywne zgodnie z art. 207 § 2 k.p.c.).

Projektodawcy wyszli z założenia, że do prawidłowego zaplanowania postępowania (rozprawy) sąd musi znać żądania, twierdzenia o faktach i wnioski dowodowe pochodzące od wszystkich stron, stąd oblig odpowiedzi na pozew.

Organizacja postępowania

Nowe rozwiązania dążą do tego, że jeżeli, w ostateczności, do rozprawy dojdzie, to powinna się ona odbyć na jednym terminie posiedzenia, ewentualnie na kilku terminach następujących zaraz po sobie – bez wielomiesięcznych odstępów.

Dla osiągnięcia tego stanu w projekcie ustawy przewidziano w szczególności:

1. racjonalizację procedowania ze sprawą cywilną pod kątem celów i kosztów postępowania.
2. wprowadzenie fazy postępowania przygotowawczego mającej na celu zakończenie sporu bez rozprawy, a jeżeli się to nie uda – przygotowanie sprawy do rozstrzygnięcia na pierwszym terminie rozprawy.
3. ustalenie harmonogramu procedowania w sprawie ze wskazaniem terminu zakończenia sprawy w sądzie I instancji.
4. odciążenie rozprawy od czynności organizacyjno-technicznych.
5. włączenie stron w planowanie czynności sądu w ich sprawie, a przez to uczynienie ze stron podmiotów współodpowiedzialnych za sposób oraz czas rozpoznania sprawy w sądzie.
6. stworzenie warunków oraz narzędzi do efektywnego poszukiwania alternatywnych form rozwiązywania sporów prawnych.
7. aktywizację sędziów w procesie mediacji między stronami.

Organizacja postępowania

Na mocy **art. 205² § 1 k.p.c.** równocześnie z doręczeniem pism, o których mowa w art. 205¹ § 1, poucza się strony o:

1. możliwości rozwiązania sporu w drodze ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem;
2. obowiązku udziału w posiedzeniu przygotowawczym i przedstawienia wszystkich twierdzeń i dowodów na tym posiedzeniu;
3. skutkach niedopełnienia obowiązków, o których mowa w pkt 2, w szczególności o możliwości wydania przez sąd wyroku zaocznego na posiedzeniu niejawnym i warunkach jego wykonalności, obciążenia kosztami postępowania, a także o możliwości umorzenia postępowania oraz o pominięciu spóźnionych twierdzeń i dowodów;
4. możliwości ustanowienia pełnomocnika procesowego oraz o tym, że zastępstwo adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego nie jest obowiązkowe;
5. obowiązku wniesienia pisma przygotowawczego na zarządzenie przewodniczącego, wymogach co do jego treści i skutkach ich niedochowania;
6. zwrocie pisma przygotowawczego wniesionego bez zarządzenia przewodniczącego.

Organizacja postępowania

Zgodnie z art. 205³ § 1 k.p.c., w uzasadnionych przypadkach, w szczególności w sprawach zawiłych lub obrachunkowych, przewodniczący może zarządzić wymianę przez strony pism przygotowawczych, oznaczając porządek składania pism, terminy, w których pisma należy złożyć, i okoliczności, które mają być wyjaśnione.

Oznacza to, że ustawodawca przyjmuje jako zasadę zawarcie całej argumentacji stron w pozwie i odpowiedzi na pozew.

Organizacja postępowania

Art. 205³ § 2 k.p.c., przewodniczący może zobowiązać stronę, by w piśmie przygotowawczym podała wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim przypadku twierdzenia i dowody zgłoszone z naruszeniem tego obowiązku podlegają pominięciu, chyba że strona **uprawdopodobni**, iż ich powołanie w piśmie przygotowawczym nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później.

W pierwotnym projekcie był zwrot „wykaże”, co jednak zmieniono w trakcie prac legislacyjnych w związku z postulatami stron.

Należy zwrócić uwagę, że pierwowzorem tego przepisu był uchylony art. 207 § 3 oraz 7 k.p.c. Różnica w obu przepisach jest taka, że obecny przepis nie zawiera sformułowania, że „w toku sprawy złożenie pism przygotowawczych następuje tylko wtedy, gdy sąd tak postanowi, chyba że pismo obejmuje wyłącznie wniosek o przeprowadzenie dowodu”.

Art. 205³ § 3 k.p.c., późniejsze wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.

Organizacja postępowania

Przepis art. 205³ § 2 k.p.c., **różni się** od dotychczasowej treści art. 207 § 3 i 6 k.p.c., w ten sposób, że:

1. brak możliwości zgłoszenia spóźnionych dowodów tylko dlatego, że ich „uwzględnienie nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy”
2. zrezygnowano z formuły możliwego zgłaszania dowodów gdy „występują inne wyjątkowe okoliczności”.

Zatem w stosunku do dotychczasowej regulacji zasady gromadzenia dowodów zostały „zaostrzone”.

Organizacja postępowania

Art. 205³ § 4 k.p.c., stronę zastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej **przewodniczący może zobowiązać do wskazania w piśmie przygotowawczym także podstaw prawnych jej żądań i wniosków**, w miarę potrzeby ograniczając zakres tego wskazania.

Jest to całkowita nowość. Do tej pory obowiązywała w pełni zasada iura novit curia.

W myśl nowego przepisu przewodniczący może w każdej sprawie (tj. niezależnie od jej stopnia skomplikowania faktycznego bądź prawnego) wezwać profesjonalnego pełnomocnika do wskazania podstawy prawnej żądania.

Należy zwrócić uwagę na to, że przepis nie przewiduje żadnej sankcji za niewykonanie takiego obowiązku przez pełnomocnika. Wydaje się, że skutkiem będzie swobodna decyzja sądu w zakresie przyjęcia podstawy prawnej roszczenia powoda.

Organizacja postępowania

Należy rozważyć, czy złożenie odpowiedzi przez pełnomocnika ze wskazaniem podstawy prawnej będzie dla sądu wiążące przy rozstrzygnięciu sprawy?

Wydaje się, że tak jak do tej pory wskazanie przez pełnomocnika podstawy prawnej roszczenia nie będzie dla sądu wiążące. Sąd sam oceni jaka jest ta podstawa na podstawie wskazanych w trakcie postępowania i ustalonych przez sąd okoliczności faktycznych.

Podanie podstawy prawnej przez pełnomocnika będzie miało walor jedynie pomocniczy, naprowadzający.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

W myśl art. 205⁴ § 1 k.p.c., po wniesieniu odpowiedzi na pozew, a także gdy odpowiedź na pozew nie została wniesiona, ale wyrok zaoczny nie został wydany, przewodniczący wyznacza posiedzenie przygotowawcze i wzywa na nie strony.

§ 2. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by termin pierwszego posiedzenia przygotowawczego przypadł **nie później niż dwa miesiące po dniu złożenia odpowiedzi na pozew albo ostatniego pisma przygotowawczego** złożonego w wykonaniu zarządzenia przewodniczącego, a jeżeli odpowiedź na pozew albo pismo przygotowawcze nie zostaną złożone – nie później niż dwa miesiące po upływie terminu do złożenia tych pism.

§ 3. Jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej od razu nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Z treści **art. 205⁴ § 1 k.p.c.** wynika **zasada, że posiedzenie przygotowawcze jest obowiązkowe, jeśli nie został wydany wyrok zaoczny.**

Wyjątkowo jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy, przewodniczący może jej od razu nadać inny właściwy bieg, w szczególności skierować ją do rozpoznania, także na rozprawie (§ 3).

W szczególności może chodzić o kwestię podniesionego w sprawie zarzutu braku legitymacji czynnej czy przedawnienia (w tym zakresie i bez odpowiedzi na pozew sąd może procedować z pominięciem posiedzenia przygotowawczego, gdy chodzi o przedawnienie brane pod uwagę z urzędu w trybie art. 117 § 2¹ k.c.).

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Ocena czy posiedzenie przygotowawcze jest potrzebne należy tylko do sądu.

Pominięcie tej fazy nawet niezasadne nie będzie miało wpływu na treść wyroku, więc co do zasady nie może być skutecznym zarzutem apelacyjnym.

W przepisach dotyczących organizacji postępowania nie chodzi o jakość procedowania tylko o sprawność prowadzenia sprawy przez sąd a ta nie ma wpływu na treść orzeczenia tylko na czas rozpoznania sprawy.

Termin dwóch miesięcy do wyznaczenia pierwszego posiedzenia przygotowawczego, o którym mowa w art. 205⁴ § 2 k.p.c. jest terminem instrukcyjnym.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Definicję posiedzenia przygotowawczego zawiera art. 205⁵ § 1 k.p.c., zgodnie z którym posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu, na posiedzeniu przygotowawczym sporządza się z udziałem stron plan rozprawy.

Posiedzenie przygotowawcze odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym. W toku posiedzenia przygotowawczego zachowanie szczegółowych przepisów postępowania nie jest konieczne, jeżeli przyczyni się to do osiągnięcia celów tego posiedzenia (odformalizowanie postępowania - „ludzki sąd”).

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Udział stron w posiedzeniu przygotowawczym z zasady jest obowiązkowy - do udziału w posiedzeniu przygotowawczym są obowiązane strony i ich pełnomocnicy.

Przewodniczący może zwolnić stronę od obowiązku stawienia się na posiedzeniu przygotowawczym, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że udział pełnomocnika będzie wystarczający.

Z tego ostatniego zapisu wynika, że za głównych partnerów do rozmowy z sądem ustawodawca uznał pełnomocników stron.

Należy zauważyć, że przepis nie zawęży grona pełnomocników biorących obowiązkowo udział w posiedzeniu do pełnomocników profesjonalnych.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Oznacza to, że sąd nie ma pełnej swobody w określeniu uczestników posiedzenia przygotowawczego (może tylko zdecydować o braku uczestniczenia stron).

Naruszeniem procedury byłoby niewezwanie na posiedzenie przygotowawcze prawidłowo ustanowionego pełnomocnika strony.

Wezwanie (a nie zawiadomienie – skoro przepis przewiduje obowiązkową obecność) stron na posiedzenie przygotowawcze powinno zawierać wyraźne pouczenie o skutkach nieusprawiedliwionej nieobecności.

Wydaje się, że sąd w tym elemencie powinien zachować zasadę równego traktowania stron i jeśli nie wzywa na posiedzenie powoda, to również nie powinien być wezwany pozwany (o ile obaj mają wyznaczonych pełnomocników).

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Na skutek poprawki w komisji dodano nową treść **art. 205⁵ § 4 k.p.c.** o treści: przed rozpoczęciem posiedzenia przygotowawczego powód może wnieść o jego przeprowadzenie bez swego udziału. Wniosek nie podlega cofnięciu, a zastrzeżenie warunku lub terminu uważa się za nieistniejące. W takim przypadku niestawiennictwo powoda lub jego pełnomocnika na posiedzeniu przygotowawczym nie prowadzi do umorzenia postępowania, plan rozprawy sporządza się bez udziału powoda, a ustalenia zawarte w planie rozprawy wiążą powoda w dalszym toku postępowania.

Oznacza to złagodzenie dotychczasowej propozycji brzmienia przepisu w razie zakładanej z góry nieobecności – braku potrzeby takiej nieobecności co nie zawsze jest równoznaczne z odstąpieniem od popierania powództwa.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Nieusprawiedliwiona nieobecność na posiedzeniu przygotowawczym powoduje różne konsekwencje.

Jeżeli **powód bez usprawiedliwienia nie stawia się** na posiedzenie przygotowawcze, **sąd umarza postępowanie, rozstrzygając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu, chyba że sprzeciwi się temu obecny na tym posiedzeniu pozwany.**

Powód w terminie tygodnia od doręczenia mu postanowienia o umorzeniu może **usprawiedliwić swe niestawiennictwo**, wówczas **sąd uchyli to postanowienie** i nada sprawie właściwy bieg. Przepisu tego nie stosuje się w przypadku kolejnego niestawiennictwa.

Jeżeli pozwany nie stawia się na posiedzenie przygotowawcze, plan rozprawy sporządza się bez jego udziału. W przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa przepis art. 103 § 3 stosuje się.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

W uzasadnieniu projektu ustawy zaznaczono, że **sankcje są stosunkowo ostre, zwłaszcza w przypadku powoda**. Znajduje to jednak uzasadnienie w kluczowym znaczeniu posiedzenia przygotowawczego dla całego dalszego postępowania, tym bardziej, że w istocie chodzi o zapewnienie stawiennictwa na jednym tylko (co do zasady) terminie posiedzenia.

Odmienność sankcji stosowanych wobec powoda i pozwanego jest konsekwencją różnicy w ich pozycji procesowej.

Ostrzejsze wymagania i sankcje należy zastosować wobec powoda jako strony, która przedłożyła sprawę sądowi; z tej racji można od niego wymagać konsekwencji w postępowaniu, wyrażającej się w oczekiwaniu, że pomoże zaplanować tok postępowania w tej sprawie. Biorąc pod uwagę tę konsekwencję, **z nieusprawiedliwionego niestawiennictwa powoda należy wnosić, że – po zapoznaniu się ze stanowiskiem pozwanego – nie jest zainteresowany dalszym postępowaniem.** Oczywiście konsekwencją tej oceny jest umorzenie postępowania jako bezcelowego.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Zgodnie z treścią art. 205⁵ § 4 i 5 k.p.c. **konsekwencje związane są z niestawiennictwem samych stron, bez znaczenia jest niestawiennictwo pełnomocników, w tym sensie, że stawiennictwo pełnomocnika powodą przy jednoczesnej nieobecności powodą wezwanego na posiedzenie spowoduje wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania. Świadczy o tym rozwiązanie wskazujące na to, że to sąd decyduje czy jest potrzebne stawiennictwo samej strony, czy wystarczająca jest obecność pełnomocnika.**

Przepisy te mają oczywiście zastosowanie, jeśli sąd nie skorzystał ze swego uprawnienia i nie zwolnił powodą i pozwanego od udziału w posiedzeniu przygotowawczym (nie wchodzi przy tym w grę potrzeba wyraźnego zwolnienia od udziału wystarczający jest tylko brak wezwania).

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

O ile nie ma żadnych wątpliwości, że **postanowienie o umorzeniu wydane na mocy art. 205⁵ § 4 k.p.c. jest zaskarżalne w drodze zażalenia**, to należy rozważyć, czy na postanowienie o uchyleniu tego postanowienia również przysługuje zażalenie.

Odpowiedź jest negatywna – nie jest to postanowienie kończące postępowanie ani nie zostało wymienione w treści art. 394 k.p.c.

Należy więc przyjąć, że można będzie kwestionować treść postanowienia o uchyleniu postanowienia o umorzeniu jedynie w trybie art. 380 k.p.c.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Konsekwencje niestawiennictwa pozwanego na posiedzeniu przygotowawczym są znacznie mniej dolegliwe.

Są one dwustopniowe:

1. plan rozprawy jest sporządzany bez udziału pozwanego,
2. pozwany może być obciążony kosztami postępowania niezależnie od wyniku sprawy.

Pierwsze zagadnienie wydaje się zupełnie niezrozumiałe jeśli na posiedzeniu obecny jest pełnomocnik pozwanego – czy wówczas sąd ma go zignorować, czy pełnomocnik może składać wnioski w zakresie planu rozprawy?

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Druga grupa skutków nieobecności pozwanego dotyczy zastosowania proponowanego **art. 103 § 3 k.p.c.**

Treść tego przepisu pozwala sądowi włożyć na pozwanego obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej, niż nakazywałyby to wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości niezależnie od wyniku sprawy.

Wątpliwość budzi jednak enigmatyczne sformułowanie w art. 205⁵ § 6 in fine k.p.c. zwrotu „art. 103 § 3 k.p.c. stosuje się”.

Nie jest jasne czy zwrot „stosuje się” oznacza obowiązek zastosowania tego przepisu.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Przewodniczący powinien na posiedzeniu przygotowawczym skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego załatwienia sprawy, w szczególności w drodze mediacji.

W tym celu przewodniczący może poszukiwać ze stronami polubownych sposobów rozwiązania sporu, **wspierać strony w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe.**

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Jest to nowe rozwiązanie do tej pory nie występujące w k.p.c.

Rola przewodniczącego jest znacznie bardziej aktywna niż w dotychczasowych przepisach, wedle których przewodniczący miał obowiązek na każdym etapie sprawy zmierzać do jej ugodowego zakończenia, co jednak oznaczało ogólne nakłanianie strony do ugody jednak bez formułowania ze strony sądu propozycji tej ugody, która miała wyjść od stron postępowania, a przez sąd być jedynie zaakceptowana jako zgodna z prawem i zasadami współżycia społecznego.

Twórcy projektu uczestnicząc w posiedzeniach komisji sejmowej wskazują na odejście od postawy „sędziego sfinksa” :)

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Kwestię odraczania posiedzenia przygotowawczego reguluje art. 205⁷ k.p.c.

Posiedzenie przygotowawcze można odroczyć jeżeli:

1. sąd skierował strony do mediacji, posiedzenie odracza się wówczas **do czasu zakończenia mediacji**,
2. w razie potrzeby, zwłaszcza gdy istnieją widoki polubownego rozwiązania sporu lub gdy zajdzie potrzeba wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy albo w przypadku usprawiedliwionego niestawiennictwa strony, a także na zgodny wniosek stron, posiedzenie przygotowawcze można odroczyć na czas oznaczony, **nie dłuższy niż trzy miesiące**,
3. na wniosek stron posiedzenie przygotowawcze można odroczyć jeszcze raz na czas oznaczony, **nie dłuższy niż trzy miesiące**.

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Dalsze odraczanie posiedzenia przygotowawczego jest niedopuszczalne.

Zgodnie z treścią **art. 183¹⁰ k.p.c.** kierując strony do mediacji sąd wyznacza jej okres trwania do trzech miesięcy.

Sumując powyższe okresy wychodzi na to, że w skrajnym przypadku postępowanie przygotowawcze, które ma w założeniu ustawodawcy przyspieszyć rozpoznanie sprawy może łącznie trwać 9 miesięcy – ale ostatecznie „może się coś z tego urodzić” :)

Organizacja postępowania – posiedzenie przygotowawcze

Skrócony protokół z posiedzenia przygotowawczego przewidziano w art. 205⁸ § 1 k.p.c., zgodnie z którym z przebiegu posiedzenia przygotowawczego sporządza się **wyłącznie protokół pisemny**. W protokole tym nie zamieszcza się oświadczeń stron złożonych w ramach prób polubownego rozwiązania sporu; przepis art. 183⁴ § 3 stosuje się odpowiednio. **Przewodniczący może również odstąpić od zamieszczenia innych wzmianek wymaganych przez przepisy ogólne, jeżeli może to ułatwić rozwiązanie sporu bez rozprawy.** Przebieg posiedzenia przygotowawczego w części obejmującej próbę rozwiązania sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń nie podlega utrwaleniu w sposób przewidziany w art. 9¹.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że plan rozprawy stanowi dokument *sui generis*, niebędący orzeczeniem sądu (proj. art. 205¹⁰ § 4), choć w pewnym zakresie je zastępującym (proj. art. 205⁹ § 1). Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego.

Obligatoryjna treść planu rozprawy została wskazana w art. 205⁹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe. Przepisy art. 236 (oznaczenie tezy dowodowej sposobu przeprowadzenia dowodu i inne) i art. 243² (dokumenty złożone do akt automatycznie stają się dowodem w sprawie bez potrzeby wydawania odrębnego postanowienia) stosuje się odpowiednio.

W istocie rzeczy oznacza to, że dopuszczenie dowodów następuje na posiedzeniu niejawnym (dotąd na takim posiedzeniu można było dopuścić tylko dowód z opinii biegłego w myśl art. 279 k.p.c., a wyjątkowo dowód z dokumentów w trybie art. 148¹ k.p.c.).

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Fakultatywna treść planu rozprawy została wskazana w art. 205⁹ § 2 k.p.c., zgodnie z którym **plan rozprawy w miarę potrzeby może zawierać:**

1. dokładne określenie przedmiotów żądań stron, w tym rozmiar dochodzonych świadczeń wraz z należnościami ubocznymi;
2. dokładnie określone zarzuty, w tym formalne;
3. ustalenie, które fakty i oceny prawne pozostają między stronami sporne;
4. terminy posiedzeń i innych czynności w sprawie;
5. harmonogram rozprawy, czyli kolejność i termin przeprowadzenia dowodów oraz roztrząsania wyników postępowania dowodowego;
6. termin zamknięcia rozprawy lub ogłoszenia wyroku;
7. rozstrzygnięcia co do innych zagadnień, o ile są niezbędne do prowadzenia postępowania.

W planie rozprawy można się odwoływać do pism procesowych stron.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Art. 205¹⁰ § 1 Spory co do poszczególnych zagadnień objętych planem rozprawy rozstrzyga przewodniczący.

Nie wiadomo jednak w jakiej formie przewodniczący rozstrzyga te spory i jak daje temu wyraz.

§ 2. Plan rozprawy podpisują strony. Odmowę złożenia podpisu przez stronę odnotowuje się w planie.

Chodzi oczywiście o strony obecne (brak obecności pozwanego nie tamuje posiedzenia przygotowawczego) i wezwane – np. samych pełnomocników.

§ 3. Przewodniczący zatwierdza plan rozprawy.

W uzasadnieniu wskazano, że zatwierdzenie nastąpi przez złożenie podpisu przez sędziego pod planem rozprawy – czyli nie ma potrzeby wydawania co do tego odrębnej decyzji procesowej.

§ 4. Plan rozprawy stanowi załącznik do protokołu posiedzenia przygotowawczego. Do planu rozprawy stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzeniu.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Na podstawie art. 205¹⁰ § 5 k.p.c. plan rozprawy z urzędu doręcza się stronom. Doręczenie stronie planu rozprawy zastępuje zawiadomienie jej o terminach posiedzeń i innych czynności objętych planem.

Jeżeli plan obejmuje obowiązki, które strona wykonać musi osobiście, w szczególności stawienie się na czynności wymagające jej osobistego stawiennictwa, doręcza się go także bezpośrednio stronie, z wyjątkiem strony, o której mowa w art. 1135⁵ § 1; w takim przypadku doręczenie planu zastępuje także wezwanie strony do wykonania tych obowiązków. O skutkach tych należy stronę pouczyć.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Kwestie zmiany planu rozprawy reguluje art. 205¹¹ k.p.c.

Jeżeli plan rozprawy stał się nieaktualny, sąd może w drodze postanowienia dokonać w nim zmian. Przed wydaniem postanowienia **sąd wysłucha strony, informując je jednocześnie o zakresie zamierzonych zmian.**

§ 2. Jeżeli choć jedna ze stron sprzeciwi się zamierzonej przez sąd zmianie, przeprowadza się kolejne posiedzenie przygotowawcze. Nie dotyczy to przypadku, w którym zmiany planu rozprawy obejmowałyby jedynie wyznaczenie dodatkowych terminów przesłuchania objętych planem świadków, biegłych lub stron.

§ 3. **W razie istotnej potrzeby można sporządzić nowy plan rozprawy;** w takim przypadku przeprowadzenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego jest obowiązkowe. **Pierwotny plan rozprawy traci moc w części, w której nowy plan jest odmienny.**

§ 4. Zmiana planu rozprawy lub wyznaczenie kolejnego posiedzenia przygotowawczego nie powoduje otwarcia terminu do zgłaszania nowych twierdzeń i dowodów.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Regulację dotyczącą zmiany planu rozprawy należy ocenić zdecydowanie negatywnie. Zmiana planu rozprawy może wynikać z nieobecności sędziego lub innych tego typu powodów.

Niezbędna **potrzeba wysłuchania stron, mimo że będzie ono dopuszczalne przez złożenie pisemnego oświadczenia (art. 226¹ k.p.c.)** spowoduje przedłużenie postępowania. Podobnie przyjęcie, że sprzeciw jednej ze stron blokujący możliwość zmiany planu rozprawy i powodujący potrzebę obowiązkowego wyznaczenia kolejnego posiedzenia przygotowawczego.

Wystąpi możliwość przedłużania postępowania przez stronę, która celowo będzie wносиła o zmianę planu rozprawy (potem sama może nie wyrazić zgody na taką zmianę, co jeszcze bardziej przedłuży postępowanie).

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Wątpliwości budzi też zapis, że zmiana planu rozprawy następuje w drodze postanowienia sądu, podczas gdy do samego planu rozprawy zgodnie z art. 205¹⁰ § 4 k.p.c. stosuje się przepisy o zarządzeniu. Sam zaś plan jest zatwierdzany przez przewodniczącego poprzez zwykłe złożenie podpisu.

Regulacja powoduje zatem, że zmiana planu rozprawy jest więc poważniejsza niż sam plan rozprawy (jego pierwotne sporządzenie).

Postanowienie o zmianie planu rozprawy jako niekończące postępowania i niewymienione w art. 394, 394^{1a}, 394² k.p.c. jest niezaskarżalne, a więc będzie sporządzane bez uzasadnienia (jego treść będzie mogła podlegać kontroli w ramach art. 380 k.p.c.).

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Art. 205¹² § 1. Jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, **strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy.** Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później.

§ 2. Jeżeli nie zarządzono przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej aż do zamknięcia rozprawy, z zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów Kodeksu mogą dla niej wyniknąć z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu.

Powyższy przepis zawiera unormowanie co do koncentracji materiału dowodowego w swej zasadzie zbliżone do tego jakie obowiązuje w uchylanym zgodnie z projektem art. 207 i 217 k.p.c.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Należy dodać, że w ustawie zakłada się również pewne skutki finansowe późniejszego zgłoszenia wniosków dowodowych o przesłuchanie świadka. W projektowanym art. 4 pkt 19 ustawy nowelizującej przyjęto wprowadzenie **art. 29a ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych**, o treści: opłatę stałą w kwocie **100 złotych** od jednej osoby, której wniosek dotyczy, **pobiera się od wniosku o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub strony, jeżeli wniosek został złożony po zatwierdzeniu planu rozprawy.**

2. W przypadku konieczności zarządzenia przymusowego sprowadzenia świadka lub biegłego pobiera się dodatkowo opłatę w kwocie 200 złotych.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Art. 156¹ k.p.c. (pierwotnie przewidywany jako art. 205¹³ k.p.c.), w miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący **może pouczyć strony o prawdopodobnym wyniku sprawy** w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów.

Przyjęte rozwiązanie w zasadniczej części spraw nie będzie możliwe do zastosowania. Jeśli w sprawie nie ma zasadniczych zarzutów takich jak brak legitymacji strony, przedawnienie roszczenia, powaga rzeczy osądzonej itp., to nie sposób wskazać przewidywanego wyniku sprawy przed przeprowadzeniem dowodów, zwłaszcza przed przesłuchaniem świadków i stron, nie mówiąc już o przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego.

Organizacja postępowania – plan rozprawy

Dodany został również **art. 156² k.p.c.**, o treści „jeżeli w toku posiedzenia okaże się, że o żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym strony obecne na posiedzeniu”.

Rozwiązanie takie występuje od dawna w procedurze karnej, natomiast w postępowaniu cywilnym dotychczas tylko w orzecznictwie wskazywano na obowiązek pouczenia przez sąd strony o zastosowaniu innych przepisów prawa materialnego niż wskazywane przez strony (por. wyrok SN z 2.12.2011r., III CSK 136/11, wyrok SN 19.3.2015, IV CSK 386/14).

Wydaje się, że naruszenie tego obowiązku informacyjnego przez sąd w niektórych przypadkach może nawet prowadzić do pozbawienia możliwości obrony swoich praw przez stronę, a w pozostałych przypadkach może mieć wpływ na treść orzeczenia. Strona poinformowana o innej podstawie prawnej może np. złożyć nowe wnioski dowodowe.